
AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK HATÁSKÖRE, ELJÁRÁSÁNAK FELTÉTELEI

Az oktatási szereplők tájékoztatása érdekében kiemelkedően fontos a hivatal eljárásának ismertetése, ugyanis ennek ismeretében dönthető el, mikor tudunk segíteni és milyen ügyekben, illetve melyek azok az esetek, amikor az oktatási jogok biztosa nem tud segítséget nyújtani. Hivatalunk az oktatási jogok sérelme vagy annak közvetlen veszélye esetén járhat el. Eljárásunk szempontjából védett oktatási jogoknak kell tekinteni az oktatás valamely szereplőjét, így a gyermeket, a tanulót, a hallgatót, a kutatót, a pedagógust, az oktatót, a szülőt, valamint ezek közösségeit megillető azon jogokat, amelyeket számukra az Alkotmány kulturális jogokat garantáló 70/F. §-a és 70/G. §-a, valamint a közoktatásról, a felsőoktatásról és a szakképzésről szóló törvények biztosítanak. Eljárást indíthatunk a fent megjelölt törvényekben biztosított jogok tartalmát és garanciáit rögzítő más jogszabályi rendelkezések megsértése, illetve annak közvetlen veszélye miatt is.

A működésünkről szóló rendelet a vizsgálat megindításának két útját biztosítja. Az eljárás indulhat egyrészt kérelemre, amikor a hozzánk forduló panaszos érintettsége is feltétele a vizsgálat megindításának, másrészt indulhat – a rendeletben meghatározott feltételek megvalósulása esetén – hivatalból. A kérelmező érintettségének hiányában, vagyis ha nem az arra jogosult nyújtja be a beadványt, nem folytathatunk vizsgálatot, a beadványt érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítanunk. Hasonló módon járunk el akkor, ha névtelen beadvány érkezik hivatalunkba, ebben az esetben ugyanis nem tudjuk megállapítani, hogy a hozzánk forduló panaszos jogosultnak tekinthető-e. A működésünkről szóló rendelet megerősíti, hogy cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképessé személy helyett annak törvényes képviselője is fordulhat hivatalunkhoz. Így például a közoktatásban biztosított tanulói jogok sérelme miatt szülői panaszok alapján is vizsgálatot indíthatunk, az egyetemi és főiskolai hallgatókat érintő jogsérelmek esetében azonban a szülői beadványokat nem fogadjuk el. Amennyiben a nem jogosulttól származó panasz súlyos vagy az állampolgárok nagyobb csoportját érintő jogsérelmekre, illetve annak közvetlen veszélye-

re hívja fel figyelmünket, lehetőségünk van – a kérelem elutasítása mellett – a vizsgálatot hivatalból megindítani.

Eljárásunk írásbeli beadvány alapján indul. Ezért és a gyorsabb ügyintézés érdekében mindig arra kérjük a hozzánk fordulókat, hogy írásban – levélben, faxon, e-mailen, illetve honlapunkon keresztül – juttassák el hozzánk panaszukat. Természetesen külön figyelmet fordítunk arra, hogy vizsgálatunk során személyesen is találkozzunk az érintettekkel, kérésükre a panaszosokat személyesen is meghallgatjuk, valamint a hivatalunkhoz fordulóknak telefonon is igyekszünk segítséget adni. Az általunk nyújtott tájékoztatás célja, hogy a hozzánk fordulók – immár a jogszabályi rendelkezések ismeretében – eldönthessék, hogy jogaik sérültek-e, és ha igen, kéri-e hivatalunk vagy más hatóság eljárását.

A jogbiztonság elvének érvényre juttatása érdekében, valamint amiatt, hogy az időben távoli jogsérelmek körülményei általában nem tárhatók fel kellő alaposítással, a működésünkről szóló rendelet határidőt állapít meg a panasz előterjesztői számára. Kérelemre akkor indíthatunk eljárást, ha a panaszos a közigazgatási eljárásban hozott határozat jogerőre emelkedésétől, illetve – közigazgatási jogorvoslati lehetőség hiányában – a jogerős határozat vagy intézkedés meghozatalától számított egy éven belül nyújtja be kérelmét hivatalunkhoz. Kivételt jelent e rendelkezés alól a jogszabállyal vagy az állami irányítás egyéb jogi eszközével kapcsolatos kérelem, amely határidő nélkül terjeszthető elő. Hivatalból pedig akkor indíthatunk vizsgálatot, ha a jogorvoslati eljárás jogerős befejezésére a rendelet hatálybalépése után került sor, más időbeli megkötést erre az esetre a jogszabály nem ír elő.

Hivatalunkhoz a jogosult abban az esetben fordulhat, ha a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket – a bírósági eljárás kivételével – kimerítette. A közigazgatási jogorvoslati lehetőségeken kívül e körbe tartoznak azok is, amelyeket az oktatási jogszabályok biztosítanak. A sérelmet szenvedett félnek a jogszabályok alapján szinte minden esetben lehetősége van arra, hogy panaszával az intézmény vezetőjéhez, illetve fenntartójához forduljon. Számos esetben azért kellett érdemi vizsgálat nélkül elutasítanunk a beadványt, mert a panaszosok nem éltek a jogszabályok által biztosított jogorvoslati lehetőségekkel. Eljárásunk nem válthatja ki a jogszabályokban biztosított jogorvoslati lehetőségek igénybevételét, jellegénél, eszközrendszerénél fogva hivatalunk csak kivételes jogvédelmi szerepet vállalhat.

Érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítanunk a beadványt akkor, ha az ügyben bírósági eljárás indult, vagy már jogerős bírósági határozat született. Ezt a jogbiztonság és a hatalommegosztás alkotmányos elve követeli meg. A panaszt

elutasítjuk, ha ugyanabban az ügyben már folytattunk vizsgálatot, és a beadvány a korábbi eljárás során megismertekhez képest nem tartalmaz új tényeket. Hasonlóan kell eljárunk akkor, ha a beadvány nyilvánvalóan alaptalan, ám ilyen okból még nem utasítottunk el panaszt. Az eljárásunkat szabályozó rendelet szerint elutasíthatjuk a kérelmet, ha az abban szereplő jogsérelem, illetőleg annak közvetlen veszélye csekély jelentőségű, ezzel az eszközzel azonban csak ritkán élünk.

A működésünkről szóló rendelet szerint tehát, ha a beadvány bármely eljárási feltételnek nem tesz eleget, érdemi vizsgálat nélkül elutasítjuk, amennyiben pedig ilyen körülményről vizsgálatunk során szerzünk tudomást, az eljárást megszüntetjük. Minden esetben kiemelt figyelmet fordítunk azonban arra, hogy a hozzánk forduló beadványuk elutasítása esetén is megfelelő tájékoztatást kapjanak az általuk sérelmezett helyzet jogi háttéréről, a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről. Gyakran fordulnak hozzánk pedagógusok, oktatók munkaügyi tárgyú beadványokkal, például a bérbesorolásukkal, a kötelező óraszámukkal, a végzettség alapján végezhető munkával, a minőségi bérpótlékkal vagy a közalkalmazotti jogviszony megszűnésével kapcsolatban. Ezeket a panaszos beleegyezésének birtokában áttesszük az Oktatási Minisztérium Tanügyigazgatási Főosztályára. Minden esetben felhívjuk a hozzánk forduló figyelmét, hogy a közalkalmazotti jogviszonyból származó igény munkaügyi perben érvényesíthető. A munkaügyi jogvitában a munkáltató székhelye szerinti munkaügyi bíróság jár el, ott lehet előterjeszteni a keresetlevelet.

AZ ELJÁRÁS MENETE

A működésünkről szóló rendelet egy sajátos, a hivatal jellegének és eszközrendszerének megfelelő, úgynevezett egyeztetési eljárást hozott létre. Amennyiben hivatalunk oktatási jogok sérelmének – illetve a sérelem közvetlen veszélyének – lehetőségét észleli, és a beadványt a korábban ismertetett eljárási akadályok miatt nem kell elutasítani, megindítjuk az egyeztetést. Az eljárás kezdetén nem vizsgáljuk a panasz valóságtartalmát, hanem a beadványban foglaltakat ismertetjük a másik féllel, és felkérjük, tájékoztassa hivatalunkat az ügyben kialakított álláspontjáról. Fontosnak tartjuk, hogy mindig megismerjük a panaszban érintett másik fél véleményét, a sérelmezett helyzet

---

mindkét oldalát. A nyilatkozatkérésnek célja az is, hogy a beadvánnyal érintett másik fél vizsgálja meg a problémát, a válaszadás kapcsán újra tekintse át az ügyben kialakított álláspontját. Ennek eredményeként számos esetben már a vizsgálat e kezdeti szakaszában megoldódott az ügy: a jogsértést a megkérésre tett intézmény saját hatáskörében orvosolta.

A továbbiakban a felek nyilatkozatai, az általuk rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok, valamint az ügyre vonatkozó jogszabályok összevetése alapján alakítjuk ki álláspontunkat. A felek egymásnak ellentmondó nyilatkozatai, illetve egymáshoz nem közelíthető álláspontjai esetén is meg kell kísérelnünk a konfliktus tisztázását, az esetleges jogsértés feltárását. Az eljárásunkat szabályozó rendelet ennek érdekében a következő eszközöket biztosítja számunkra: egyrészt rendezi a bizonyítási kötelezettséget, másrészt létrehozza a személyes egyeztetés intézményét. A bizonyítási kötelezettségre vonatkozó rendelkezés szerint a beadvány alapjául szolgáló tényeket a kérelmezőnek, míg a nyilatkozatának alapját jelentő tényeket az intézménynek kell bizonyítania. A fenti szabályok következtében, amennyiben a panaszos és az intézmény nyilatkozatai ellentmondanak egymásnak, és a panaszos a nyilatkozatát nem tudja megfelelő bizonyítékokkal alátámasztani, nincs lehetőségünk további vizsgálatot folytatni. Mivel a rendelkezésünkre álló adatok alapján az oktatási jogok sérelme ilyen esetben nem állapítható meg, az ügyet le kell zárunk.

Indokolt esetben személyes egyeztetésre hívjuk a feleket. A személyes egyeztetés eljárásunk sajátos eleme, amely során a konfliktusban érintettek, munkatársaink közreműködésével, együttesen tárják fel az eset körülményeit. A mi szerepünk az, hogy biztosítsuk a hatékony megbeszélés kereteit és megvilágítsuk az ügy jogi hátterét. Az egyeztetést úgy szervezzük, hogy a feleknek elegendő ideje legyen egymás véleményének meghallgatására. A résztvevőket arra kérjük, hogy a tárgyalás során kizárólag az oktatással kapcsolatos kérdésekről essék szó, kerüljék a személyes ellentétek hangsúlyozását, hiszen az eseményeket csak így tudjuk megfelelően feltárni és értékelni. A személyes egyeztetés elősegíti, hogy jogsértés megállapítása esetén közösen találjuk meg az orvoslás lehetséges formáit, így a konfliktusban érintettek hozzájárulhatnak a megoldáshoz. Rajtuk is múlik tehát, hogy milyen megállapodás születik, azt a sajátjuknak érezhetik. Nem jöhet létre olyan megállapodás, amely jogszabályba ütközik, ám a jogszabályi keretek között számos megoldás elképzelhető. Meggyőződésünk, hogy a személyes egyeztetés növeli az önkéntes jogkövetés valószínűségét, hiszen a közösen kialakított álláspont tartósabb ered-

ményre vezethet, mint egy olyan hatósági határozat, amelynek jogi kényszerrel szereznek érvényt. A személyes egyeztetés intézménye az oktatás szereplői számára lehetőséget biztosít arra, hogy feloldják konfliktusukat, mielőtt az méltóságuk sérelméhez vezetne. A konfliktuskezelés ezen kulturált és hatékony formája megteremtheti az igényt, hogy az oktatási intézmények helyben is kialakítsanak hasonló fórumokat.

Az intézkedési lehetőségek közül leggyakrabban a kezdeményezés, illetve az ajánlás eszközével élünk. Ezekhez nem kapcsolódik jogi kényszer, vagyis a megszólított intézmények nem kötelesek az abban foglaltakat végrehajtani. Eljárásunknak végig tekintettel kell lennie erre a sajátosságra, ahogyan ezt a vizsgálat egyeztetés jellege vagy a személyes egyeztetés intézménye is mutatja. Az egész folyamatnak azt a célt kell szolgálnia, hogy a felek magukévá tegyék az eljárás eredményeként megszülető ajánlás, illetve kezdeményezés tartalmát, elfogadják a javasolt – az egyeztetés folytán az ő közreműködésükkel létrejött – megoldást, és azt önként, jogi kényszer nélkül valósítsák meg.

A rendelet 5. § (5) bekezdése értelmében a kérelmező személyes adatainak kezelése az adatvédelmi törvény rendelkezéseinek megfelelően történik. Az adatvédelmi törvény szabályai közül kiemelendő, hogy az érintett kérelmére indult eljárásban a szükséges adatainak kezeléséhez való hozzájárulását vélelmezni kell. Vizsgálataink során tehát a panaszos személyes adatait kezelhetjük, a másik félnek továbbíthatjuk, ám csak olyan mértékben, amennyire az az ügy elintézéséhez nélkülözhetetlen. A panaszosnak lehetősége van arra, hogy az eljárás lefolytatása során neve elhallgatását kérje. Hivatalunk természetesen minden olyan ügyet a beadványozó adatainak továbbítása nélkül intéz, amelyben nem feltétlenül szükséges a panaszos személyének megnevezése. A névtelenség iránti kérelem éppen ezért akkor bír jelentőséggel, ha a vizsgálat nem folytatható le a panaszos személyes adatainak továbbítása nélkül. Ezekben az esetekben tájékoztatjuk a beadványozókat, hogy ilyen irányú kérelmük az ügy elintézését megakadályozza, és megkérdezzük, hogy e körülmény ismeretében eltekintenek-e a névtelenség iránti kérelemtől. Az eljárásunkról szóló rendelet 10. § (2) bekezdése értelmében az ügyekben érintett természetes személyek személyes adatait e beszámoló sem tartalmazhatja.

A rendelet kimondja, hogy a kérelmezőt a közérdekű bejelentővel azonos védelem illeti meg. E rendelkezés folytán a hozzánk forduló panaszosok számára is védelmet nyújt a Büntető Törvénykönyv 257. §-a, amely büntetni rendel azt, aki közérdekű bejelentés miatt a bejelentővel szemben hátrányos intézkedést tesz.

A működésünk szabályai biztosítják azt, hogy más hatóság a hozzánk érkező panaszokról akkor se szerezzen tudomást, ha hivatalunk nem rendelkezik hatáskörrel a vizsgálat lefolytatására. A rendelet szerint hatáskörünk hiányáról a panaszost értesítjük, és megjelöljük a hatáskörrel rendelkező szervet. E rendelkezés értelmében a panaszos tudta és beleegyezése nélkül az ügyet nem tesszük át más hatósághoz.

INTÉZKEDÉSI LEHETŐSÉGEK

Amennyiben vizsgálatunk során az oktatási jogok sérelmét – vagy annak közvetlen veszélyét – tapasztaljuk, a korábban már említett kezdeményezés, illetve ajánlás eszközével élhetünk. Kezdeményezéssel a jogsértő intézményhez, ajánlással pedig az intézmény felettes szervéhez fordulunk, és felhívjuk azokat a jogsérelem, illetve a jogsérelem közvetlen veszélyének megszüntetésére. Mind a kezdeményezés, mind az ajánlás sajátos jellegű intézkedés, hiszen – a hatósági döntésekkel ellentétben – nem rendelkeznek kötelező erővel, végrehajtásukra a megszólított intézmények nem kötelesek. A rendelet csupán a határidőn belüli válaszadási kötelezettséget írja elő, ugyanis az intézménynek a kezdeményezésre, illetve az ajánlásra vonatkozó állásfoglalásáról és az annak alapján megtett intézkedéseiről a közléstől számított harminc napon belül értesítenie kell hivatalunkat.

A megszólított intézmény válaszadási kötelezettsége folytán eljárásunk nem ér véget a kezdeményezés, illetve az ajánlás közlésével. A jogszabályi rendelkezés éppen azt a célt szolgálja, hogy folytatódjon a szakmai párbeszéd az oktatási intézmény és hivatalunk között, és ebben a dialógusban mindkét fél lehetőséget kapjon az álláspontját alátámasztó érvek kifejtésére. Az intézkedések más módon nem is tölthetnék be sikeresen funkciójukat, hiszen kötelező erő hiányában az intézményeknek valóban meg kell győződniük a javasolt megoldás helyességéről, jogszerűségéről. Így érhetjük el, hogy az ajánlást, illetve a kezdeményezést az intézmények önként végrehajtsák, és arról is gondoskodjanak, hogy a jövőben hasonló jogsértés ne forduljon elő. A működésünkről szóló rendelet arra is lehetőséget biztosít, hogy e párbeszéd eredményeként – ha a megszólított intézmény érvei meggyőzőek számunkra – visszavonjuk vagy módosítsuk a korábban tett kezdeményezést, illetve ajánlást. Erre 2003-

ban egyszer sem került sor. Az intézkedések hatékonyságát mutatja, hogy az elmúlt esztendőben 42 alkalommal éltünk a kezdeményezés, illetve az ajánlás eszközével, a megszólított intézmények pedig mindössze egy esetben nem fogadták el az azokban megfogalmazott álláspontunkat.

Nem csupán az intézmények egyedi ügyekben hozott határozatait, intézkedései okozhatják az oktatási jogok sérelmét. 2003-ban két esetben állapítottuk meg, hogy a védett jogok sérelme, illetve annak közvetlen veszélye a jogszabályoknak vagy az állami irányítás egyéb jogi eszközeinek hiányosságaira vezethető vissza. Ezekben az esetekben a jogsérelm elkerülése, illetve megszüntetése érdekében javaslatot tettünk az oktatási miniszternek a jogszabály módosítására. Az oktatási miniszter mindkét esetben elfogadta az oktatási jogok biztosának javaslatát.

